

CUIDEM ELS ESPAIS D'APRENENTATGE INSTITUT JOSEP LLUÍS SERT, CASTELLDEFELS

Arquitectes del Baix Llobregat

El grup d'arquitectes del Baix Llobregat ens trobem cada primer divendres de mes per compartir i debatre els reptes dels nostres municipis. La Festa d'Arquitectura d'aquest any 2020 vam considerar que volíem dedicar-la al repte que els centres docents tenen per fer front a la situació d'emergència generada per la Covid-19, buscant la innovació entre tota la comunitat educativa i l'arquitectura.

Creus que els espais educatius contribueixen amb els aprenentatges?

"L'espai és el tercer mestre, després de l'escola i la família". Aquestes paraules del filòsof i pedagog italià [Loris Malaguzzi](#) expliquen com n'és d'important l'espai per aprendre.

Mariona Genís

L'espai educatiu no és neutre: fins i tot si no el tenim en compte ens influeix. Alguns estudis han demostrat que les escoles que es troben en entorns naturals, on l'aire no està contaminat, tenen [llum natural](#) i es troben lluny de focus de soroll, entre d'altres característiques, poden afavorir l'aprenentatge dels infants.

Però l'edifici i el seu entorn no són l'única influència de l'espai en l'aprenentatge, també hi influeix l'experiència dels qui l'habituen: infants, mestres, famílies, etc. I en aquesta experiència és molt important com s'organitza i es viu l'espai en totes les seves escales: des de l'arribada a l'escola, amb el recorregut que fem pels carrers del nostre poble o barri, fins a l'espai exterior del pati: els porxos, els passadissos i recorreguts i fins i tot la posició de les taules i les cadires.

Quan els espais de l'escola o l'institut estan dissenyats aprofitant el seu entorn i, a més a més, són coherents amb l'experiència que hi viu la comunitat educativa que els habita és quan es converteixen en els veritables aliats de l'aprenentatge.

Sabies quin és el principal pas endavant del nou document de guia dels Centres educatius?

Un dels punts novedosos que incorpora el document-guia per construir i transformar centres educatius és la participació de la comunitat educativa en aquests processos. La finalitat d'aquesta participació és facilitar que els futurs projectes s'adeqüin el millor possible al projecte educatiu del centre, escoltant les aspiracions de tots els membres d'aquesta comunitat, així com dels representants municipals que hi tenen vincles. D'aquesta manera, quan participem en un procés de construcció o transformació d'un centre, ens sentim part de la comunitat, i ens facilita que aprenguem de forma col·laborativa, cooperativa, afavorint la comunicació.

Alguns dels trets més importants d'aquest tipus de processos són:

- Han de **permetre a tots els agents tenir veu en tots els conflictes que sorgeixin.**
- Han de **partir del coneixement compartit dels espais i els entorns que l'envolten.**
- Han de **permetre que tots els agents implicats treballin mitjançant un llenguatge comú.**

Escola Bressol Municipal La Filadora. Marc Tomas

D'aquesta manera, la participació de tota la comunitat esdevé una oportunitat! Hi ha hagut **processos** en què equips d'arquitectura han fet –conjuntament amb infants, mestres i professors– maquetes desmuntables i manipulables, dibuixos gegants, cartografies, diagrames, jocs i múltiples dinàmiques per apropar el llenguatge arquitectònic a l'escola i fer conèixer millor els espais que vivim cada dia.

Quines són les claus dels nous espais d'aprenentatge?

XL·lè Curset AADIPA-COAC. Patrimoni arquitectònic educatiu

Una de les claus dels nous espais d'aprenentatge és que no hi ha receptes. Cada comunitat educativa, amb el seu projecte pedagògic, ha de trobar de la mà d'un equip d'arquitectura, com han de ser els seus espais. Tot i així, i més enllà d'aquesta premissa, hi ha alguns **principis** que cal que els centres educatius tinguin en compte:

- Han de **facilitar l'ensenyament i l'aprenentatge:** amb espais diversos que permetin una gran varietat d'activitats i que afavoreixin tant espais de calma i reflexió com espais de trobada, assemblea i treball cooperatiu.
- Han de ser **segurs i saludables:** proporcionar una bona qualitat de l'aire, un control del confort tèrmic, ventilació natural, il·luminació adequada, materials no tòxics i una bona relació amb el seu entorn.

- Han de ser **sostenibles i verdes:** incorporar sistemes que minimitzin el consum i afavoreixin la conservació de l'aigua i l'energia, facilitar el reciclatge i incorporar materials de construcció responsables amb el medi ambient.

- Han de poder tenir **vocació de centre comunitari:** que facilitin, quan es desitgi, la integració d'altres usos compartits amb el municipi o el barri, com ara biblioteques, o patis oberts. Que tinguin en compte la seva memòria i el teixit social que les envolta.

- Han de ser **pràctiques, econòmiques i sensibles:** s'han de dissenyar sense perdre de vista l'optimització de la inversió pública i de l'escassetat de recursos. Han de ser adaptables i flexibles als canvis que els esperen, però alhora sensibles a la comunitat que els habita ara i aquí.

Després de la jornada **“Nous espais, nous aprenentatges”**, en què docents i arquitectes van debatre sobre el futur dels espais educatius, el COAC va organitzar, al maig del 2019, la jornada **“L'escola que m'agradaria, amb ulls d'infant”**, on estudiants de diferents escoles van exposar com s'imaginaven l'escola del futur.

D'altra banda, al desembre del 2019, l'Agrupació d'Arquitectes per a la Defensa i la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic (AADIPA) va dur a terme **el curset sobre Patrimoni Arquitectònic i Educatiu**, amb l'objectiu de generar un debat i reflexió sobre la seva necessària posada en valor dels centres educatius històrics.

Coneixes el programa educatiu ArquíEscola del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya?

Repensar els espais pot ser una oportunitat pedagògica per incorporar l'arquitectura com a coneixement transversal. Amb l'aprovació el 2017 de la Llei de l'Arquitectura —que preveu la promoció de l'arquitectura a les escoles—, el COAC va impulsar la creació d'un programa educatiu per apropar l'arquitectura a les aules. D'aquesta convicció neix **ArquíEscola**, el programa educatiu d'arquitectura del COAC, un **projecte curricular i transversal a totes les matèries** per apropar l'arquitectura a partir de les noves estratègies pedagògiques d'ensenyament significatiu i treball per projectes.

ArquíEscola, que compta amb el suport del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, es basa en **cinc conceptes bàsics** —dimensió, llum, forma, materials i ús—, tres fases —observar, pensar i fer— i **quatre conceptes transversals** —perspectiva de gènere, diversitat funcional i cultural, sostenibilitat i identitats.

Amb aquest projecte, adreçat als centres de primària i secundària, el COAC vol **afavorir la construcció participada dels entorns urbans dels més joves**, estimular el seu criteri per decidir sobre els espais que habitem i crear consciència sobre la influència de l'arquitectura en la nostra salut, entre d'altres.

Arquitectura a les Aules és un tastet del projecte ArquíEscola dins el marc de la Setmana d'Arquitectura, i consisteix en la realització d'una sèrie de tallers i xerrades —impartits

Coac

per arquitectes dins l'horari lectiu— perquè l'alumnat pugui observar, pensar i actuar seguint el fil de l'arquitectura del seu entorn més immediat. L'objectiu és aportar als infants una nova mirada sobre els espais que ens acompanyen, ens emocionem, fomenten relacions i generen dinàmiques d'inclusió.

Enguany, a causa de la Covid-19, Arquitectura a les Aules s'ha traslladat al **món virtual**. El COAC posa a disposició d'**infants, joves, famílies i escoles**, tallers on line en format vídeo o presentació elaborats per professionals de l'arquitectura que conviden a fer accions a casa, com ara construir una maqueta o fer un joc de llums i ombres. Per **trobar el taller que més us interessi**, podeu filtrar-los per nivells, des de cicle inicial fins a secundària.

Vols conèixer bones pràctiques? Obrim La Finestra!

La Finestra

L'associació **La Finestra** està formada per persones que comparteixen una visió de l'educació com a fet global, continu i inclusiu. Els seus membres són professionals, tant en actiu com jubilats, interessats en el món de l'ensenyament i de l'associacionisme municipal. El seu objectiu és participar amb aportacions concretes en la potenciació del paper educador de la ciutat i l'empoderament de les entitats com agents dinamitzadors de la convivència i la cultura. La Finestra es descriu així al seu web:

“La Finestra va sorgir amb la intenció de donar suport a les

escoles en el procés d'innovació metodològica (oferint suport a tallers dins les escoles que ho sol·licitessin i difonent coneixement de les tradicions del poble, organitzant xerrades per estimular el debat educatiu, col·laborant amb les AFAS...). La Finestra ha participat també a l'EDE (Espai de Debat Educatiu) i en diverses trobades que han tingut lloc al poble a iniciativa de l'ajuntament i d'altres associacions.

Oberts sempre a les necessitats de l'entorn, amb el pas dels anys, La Finestra ha focalitzat les seves activitats en l'impuls d'iniciatives relacionades amb el projecte de Castelldefels, Ciutat Educadora, entenen el valor que tenen les entitats municipals i el paper de lideratge que li correspon a l'ajuntament. En aquesta línia ha organitzat:

- Debat dels partits polítics sobre les seves propostes en l'àmbit de l'Educació, previ a les eleccions municipals de 2019.

- Xerrada-presentació sobre què entenem per ciutat educadora, a càrrec d'Albert Soler, coordinador de l'àrea de Cultura de l'Ajuntament de Granollers. Novembre de 2018.

-Xerrada-debat sobre el paper de les entitats en una ciutat educadora, prenent de referència l'experiència de Granollers, al càrrec de Josep Mayoral, alcalde de Granollers. Octubre 2019.

Aquesta associació vol col·laborar també fent presents els valors de l'escola catalana i dels pedagogs que l'han liderat, com Marta Mata, a qui properament es dedicarà un parc al municipi".

Quin és el repte per adaptar els centres docents a la Covid-19?

Mariona Genís

El col·lectiu d'arquitectes us volem donar suport en aquest moment que els centres han de planificar la reobertura per al proper mes de setembre i hauran de reorganitzar espais i dinàmiques.

Podem elaborar eines de suport per:

- Ajudar a les comunitats educatives i equips directius a l'hora de pensar quines són les opcions que hi ha per reorganitzar els espais
- Conciliar els canvis en l'espai amb els plantejaments pedagògics del centre i els requeriments establerts per les autoritats sanitàries.
- Detectar ratios i mesurar espais.
- Comprovar si hi ha espais en desús o infrautilitzats. Ajudar a dimensionar-los i veure conjuntament (arquitectes i comunitat educativa) quines activitats poden allotjar.
- Veure quines possibilitats té el pati per ser utilitzat més enllà del temps d'esbarjo i si li calen transformacions menors, com generar espais d'ombra, de treball en grups petits, etc.
- Estudiar, conjuntament amb els ajuntaments, l'ús d'es-

pais propers en la proximitat de l'escola.: parcs, biblioteques, museus, centres cívics, etc. El col·lectiu d'arquitectes pot ajudar a mapejar aquests espais en el territori i a veure conjuntament (arquitectes, comunitat educativa i tècnics municipals) quines activitats poden allotjar.

- Estudiar quines possibilitats de diversificar els accessos i les sortides a partir de l'espai existent. Ajudar a elaborar recorreguts alternatius.

Podem elaborar eines de reflexió per:

- Promoure actuacions en l'espai que no impliquin la divisió excessiva amb envans, parets o elements que, un cop acabada la crisi de la Covid-19, no encaixin amb el projecte pedagògic i generen un increment de residus.
- Desplegar actuacions sostenibles a nivell energètic i que ajudin a incorporar elements saludables un cop finalitzada la crisi de la Covid-19.
- Identificar les necessitats d'infraestructura digital dels centres per donar resposta als nous escenaris de treball escolar que caldrà desplegar mentre persisteixi l'emergència sanitària de la Covid-19.

Podem treballar de manera col·laborativa

- Podem implicar el col·lectiu d'arquitectes interessats en el món educatiu: grups de treball territorials del COAC, estudiants de les universitats, etc.
- Grup de Salut del COAC.
- Col·laboració amb els ajuntaments, consells comarcals, AMPA, entitats veïnals, etc.

Et recomanem l'article "[**Infants, casa i confinament. Aprenentatges**](#)" de l'arquitecta Mariona Genís sobre aprenentatge i confinament.

Adaptem els espais de l'Institut Josep Lluís Sert!

Ara fa un any, el COAC i Departament d'Educació vam impulsar un [**Concurs d'idees per a la transformació dels espais educatius**](#) per premiar un conjunt de propostes innovadores que van ajudar a la redacció del nou document-guia.

Des de l'associació La Finestra, sensibles a les necessitats del món escolar i, convençuts de la riquesa que suposa el treball interdisciplinari, es va col·laborar amb el Col·lectiu Indrets per repensar la transformació d'espais d'aprenentatge dels centres educatius. Us destaquem [**la seva proposta**](#)

“pati-plaça”, que va ser premiada i que defensa el pati com una plaça que obre noves oportunitats a través de la regulació de l'horari d'ús. Juny 2019. “El pati: construïm-lo entre totes” a l'Institut Mediterrània i “Transformem el pati” a l'Institut Josep Lluís Sert de Castelldefels. Projectes que cerquen la millora del pati de forma participada on l'alumnat és el protagonista d'aquestes transformacions. Curs 2019-2020.

A la vegada, el COAC impulsa una aliança entre arquitectes i comunitat educativa amb l'Institut Josep Lluís Sert com a pilotatge per donar reposta a l'adaptació dels espais educatius a la Covid-19.

També us animem a participar de la Festa d'Arquitectura de **Ciutat Vella** i **Sant Andreu** de Barcelona per conèixer alguna de les obres emblemàtiques de l'arquitecte Josep Lluís Sert, membre del grup d'arquitectes del Moviment Modern del GATCPAC.

Fons F. Català-Roca. Arciu Històric del COAC

PROPOSTA D'ACTIVITAT

Com creus que podríem millorar la resposta al repte educatiu per fer front davant la covid19?

Empoderem-nos d'aquest espai i comencem a trencar barreres. Quin és l'espai del teu centre educatiu que més t'agrada? Què en canviaries?

Fes un dibuix d'aquest nou espai i envia'ns aquí la teva idea, la compartirem amb tothom!

Quan puguem fer la festa presencial, explicarem els teus somnis i buscarem com fer-los realitat.

#FemArquitectura

→ ENVIA AQUÍ LA TEVA IMATGE

Entitats convocants:

arquitectes.cat
Barcelona

Penja també la teva imatge o vídeo a Instagram amb les etiquetes

#setmanarquitectura2020

#festaarquitectura2020

#femarquitectura

@coacbarcelona